

TEATR SAN'ATI FAOLIYATINING BOLA SHAXSINI SHAKLLANTIRISHGA TA'SIRI

Ajiniyaz O'tepbergenov Ayapbergen uli

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti Nukus filiali,

"Rejissyorlik san'ati" kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Teatr faoliyati maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi, chunki aynan shu yillarda shaxsning asoslari, uning didi va afzalliklari qo'yiladi. Bolani tarbiyalashda asosiy jihatlardan biri bu teatr faoliyatidir. Aynan teatr faoliyati bolaning nutqining ifodaliligini shakllantirish, intellektual va badiiy-estetik tarbiya bilan bog'liq ko'plab pedagogik muammolarni hal qilishga imkon beradi.

Kalit so'zlar: Estetik tarbiya, teatr, madaniyat, tarbiya, improvizatsiyaga tayyorlik, asosli ekspressivlik, yangilik, o'ziga xoslik.

Teatr o'yinlarida ishtirok etish orqali bolalar odamlar, hayvonlar, o'simliklar hayotidan turli xil voqealar ishtirokchisiga aylanadi, bu ularga atrofdagi dunyoni yaxshiroq tushunish imkoniyatini beradi. Shu bilan birga, teatrlashtirilgan o'yin bolada o'z ona madaniyati, adabiyoti va teatriga doimiy qiziqish uyg'otadi. Teatrlashtirilgan o'yinlarning tarbiyaviy ahamiyati ham juda katta. Bolalar bir-biriga hurmatni rivojlantiradilar. Ular muloqotdagi qiyinchiliklarni bartaraf etish, o'z-o'zidan shubhalanish bilan bog'liq quvonchni o'rganadilar. Bolalarning teatr o'yinlariga bo'lgan ishtiyoqi, ularning ichki qulayligi, bo'shashmasligi, kattalar va bola o'rtasidagi oson, avtoritar bo'lmagan muloqot, deyarli darhol yo'qolib borayotgan "Men qila olmayman" kompleksi - bularning barchasi hayratda qoldiradi va o'ziga tortadi. Bolalarning butun hayoti o'yin bilan to'la. Har bir bola o'z rolini o'ynashni xohlaydi. Bolani o'ynashga, rol o'ynashga va harakat qilishga o'rgatish, shu bilan birga unga hayotiy tajriba orttirishga yordam berish - bularning barchasi teatrni amalga oshirishga yordam beradi. Teatr bolalar bog'chasida bolalarni hissiy va estetik tarbiyalash vositasidir. Teatr faoliyati maktabgacha yoshdagi bolalar uchun har bir ertak yoki adabiy asar doimo axloqiy yo'nalishga (mehrbonlik, jasorat, do'stlik va boshqalar) ega bo'lganligi sababli, ijtimoiy xulq-atvor ko'nikmalari tajribasini shakllantirishga imkon beradi. dunyoni nafaqat aqli, balki qalbi bilan ham ifodalaydi va yaxshilik va yomonlikka o'z munosabatini bildiradi. Teatr faoliyati bolaga uyatchanlik, o'ziga ishonchsizlik, uyatchanlikni engishga yordam beradi.

Bolalar bog'chasidagi teatr bolani hayotda va odamlarda go'zallikni ko'rishga o'rgatadi, hayotga go'zallik va mehribonlik kiritish istagini uyg'otadi. Shunday qilib, teatr bolaning har tomonlama rivojlanishiga yordam beradi. Jamiyatda ro'y berayotgan o'zgarishlar ta'limda bolalarni maktabga tayyorlash uchun yangi talablarni keltirib chiqarmoqda. Ulardan biri maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishdir. Ijodkorlik shaxsiyatning umumiy tuzilishining tarkibiy qismlaridan biridir. Ularning rivojlanishi umuman bolaning shaxsiyatini rivojlantirishga yordam beradi. Taniqli psixologlarning fikricha L.S. Vygotskiy, L.A. Venger, B.M. Teplov, D.B. Elkonin va boshqalar ijodiy qobiliyatlarning asosini umumiy qobiliyatlar tashkil qiladi. Agar bola tahlil, taqqoslash, kuzatish, mulohaza yuritish, umumlashtira olsa, unda, qoida tariqasida, yuqori darajadagi aql topiladi. Bunday bola boshqa sohalarda iqtidorli bo'lishi mumkin: badiiy, musiqiy, ijtimoiy munosabatlar (etakchilik), psixomotor (sport), ijodiy, bu erda u yangi g'oyalar yaratish qobiliyati bilan ajralib turadi. Mahalliy va xorijiy psixologlarning ijodiy shaxsning xususiyatlari va fazilatlarini ochib beradigan ishlarini tahlil qilish asosida ijodiy qobiliyatlarning umumiy mezonlari aniqlandi: improvizatsiyaga tayyorlik, asosli ekspressivlik, yangilik, o'ziga xoslik, birlashma qulayligi, fikrlarning mustaqilligi va baholashlar, alohida sezgirlik. Aynan teatr faoliyati bolalarning badiiy va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning o'ziga xos vositasidir. Badiiy va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga qaratilgan muammolarni hal qilish boshqacha texnologiyani belgilashni, teatr texnikasi va ularning kombinatsiyalarini yaxlit pedagogik jarayonda qo'llashni talab qiladi. Teatr maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi, ularning xulq-atvorini to'g'rilaydi, hissiyotlarni ochishga yordam beradi, nutqni, bolalarning notiqlik qobiliyatini rivojlantiradi, o'ziga ishonchni oshiradi, notiqlik mahoratini egallashga yordam beradi. O'tgan yillar davomida o'qituvchilar tomonidan "Bolaning ijodiy shaxsini shakllantirishga teatr faoliyatining ta'siri" mavzusida chuqur ish olib borilmoqda, chunki teatr san'ati bolaning barkamol shaxsini har tomonlama kamol toptirishga xizmat qiladi. Kundan kunga teatr san'ati bilan muloqotda bo'lgan bolalar bir-biriga nisbatan bag'rikeng bo'lishni, vazminlikni, yig'ishni o'rganadilar. Teatr maktabgacha yoshdagi bolalarning his-tuyg'ulari va kayfiyatiga katta hissiy ta'sir ko'rsatadi, bolalarning dunyoqarashini kengaytiradi, nutqni boyitadi va rivojlantiradi, axloqiy g'oyalarni shakllantiradi, bolalarning aqliy qobiliyatlarini rivojlantiradi. Barcha bolalar spektakllarni yaxshi ko'radilar. Ular nafaqat spektaklni tomosha qilishni, balki o'zlari ham rassom bo'lishni yaxshi ko'radilar. Kundalik teatr bilan muloqot qilishdan xursand bo'lish uchun siz bolalar bog'chasida teatr burchagini yaratishingiz kerak.

Teatr san'ati bolalarga yaqin va tushunarli, chunki teatr o'yinga asoslangan. Teatr o'yinlari va bolaning o'yinlari bir xil konventsiyadan kelib chiqadi va voqelikni hamma ko'radigan va ifodalay oladigan darajada o'ziga qaratadi. Bolalarda o'yinga bo'lgan ehtiyoj, shubhasiz, katta, u juda erta namoyon bo'ladi. Ikki yoki uch yoshida, bolalar bajonidil sakrab tushayotgan quyonlarni va ona tovuqlarining orqasidan yugurayotgan tovuqlarni tasvirleydilar. Ular mushukchalar va itlarga, kichik bolalarga aylanishdan xursand. Ularning harakatlari taqlid va taqlid, har doim bir o'lchovli, lekin nihoyatda boy va shuning uchun katta ijobiy zaryadga ega. Dramatizatsiya - bu bolalar ijodiyotining eng keng tarqalgan turi bo'lib, u turli xil shakllarda - kompozitsiyada, improvizatsiya qilishda ham, tayyor adabiy materialni sahnalashtirishda ham namoyon bo'ladi. Bolalarni adabiy syujetlarning ichki hissiy boyligi, qahramonlarning o'ziga xos harakatlari o'ziga jalb qiladi. Teatr va o'yin faoliyati shakllari xilma-xildir va ularning barchasi o'ziga xos tarzda qiziqarli. Kichik sahnalarni o'ynash, reenarnatsiya qilish, bolalar nutqini jilolaydi, o'ziga ishonchni, topqirlikni rivojlantiradi va ijodkorlik uchun joy ochadi. Teatr faoliyati bolalar nutqini rivojlantirish uchun qazilgan ombor emas. Bolalar to'g'ri gapirishlari kerak bo'lgan she'rlar, sahnalarni o'ynash, qahramonlarning xarakterini ochib berish, so'zlarni sahna harakatlari bilan birlashtirish, ayniqsa, taniqli bolalar uchun qiyin. Sinfda qo'g'irchoqlar va ayiqlar jonlanadi. Stol teatri keladi, barmoq, va eng muhimi, bolalar o'ynashadi, niqob kiyishadi, o'girilishadi - ular ishda emas, balki o'rmonda. Atrofimizda stol va stullar emas, balki ajoyib mamlakat. Bolalar kundalik hayotdan teatrga va shunga o'xshash kamida 5 daqiqaga ko'chiriladi. Shunday qilib, bola ko'p gapira olmaydi, u g'ayrioddiy sharoitlarda joylashtiriladi, u beixtiyor ifodali gapiradi, biz bunga intilamiz. Odatdagidek, vazifalar mavjud: o'rgatish, mustahkamlash, shakllantirish. Sinfda o'qituvchi sehrli perika aylanadi, sehrli tayoqchani qo'llaydi va biz birgalikda o'yinchoqlar mamlakatiga boramiz, u erda biz so'zlarni bo'g'inlarga ajratamiz, bo'g'inlar sonini aniqlaymiz, qisqa va uzun so'zlarni topamiz, ma'lum bir tovushni topamiz. bir so'z bilan aytganda, va keyin bolalar sehrli qo'g'irchoqlarning harakatlarini sehrli tarzda bajaradilar. Xuddi shu narsa matematika darslarida sodir bo'ladi. Matematika - bu bolaning yorqin tasavvurini va matematik tafakkurini rivojlantirish uchun cheksiz imkoniyatdir. Agar o'ylab ko'rsangiz, birinchi qarashda matematika va teatr faoliyati bir-birining orasidagi ikkita kichik komponentdir. O'qituvchi "quyon" sifatida reenarnatsiya qilindi - sehrli matematik. Dars natijasi odatdagidan, oddiydan ancha yaxshi bo'ldi. Shunday bolalar ham bor ediki, ulardan so'z topa olmaysiz, ular juda harakatsiz. Va bu erda, aksincha, bu bolalar o'zlarini ko'rsatdilar, o'zlarini ko'rsatdilar. Ular o'qituvchi bilan emas, balki qahramon bilan

muloqot qilishdi. Buning evaziga quyon ularga sovg'alar berdi. Va jim turgan bolalar unga javob berishdi, ular sovrinlarni olishni xohlashdi. Va matematika teatr faoliyatida yaxshiroq ketishi aniq bo'ldi. Ammo siz ertak kabi hech narsaga qiziqmaysiz, chunki bolalar ertak mo'jizalar yaratadi va u mavjud deb hisoblashadi. Oddiy tayoq va to'plardan ko'ra ajoyib qutilarni, ko'zalarni sanash yaxshiroq va qiziqarliroq. Bolalar ertak qahramoni bilan suhbatlashishga ko'proq qiziqishadi. Asarga teatrning kiritilishi yaxshiroq o'zlashtirish, yodlash, faollik mavjud. Passiv yo'q. Eng muhimi, bolalarni yaratishga, bastalashga o'rgatishdir. Teatr faoliyati orqali men bolalardan eng yaxshi javoblarni olaman.

Xulosa: Teatr va matematika ajralmas komponentlardir. Ular orqali fikrlash jarayoni sodir bo'ladi, chunki tafakkur bilishning eng yuqori bosqichi - ob'ektiv voqelikni tasavvurlarda, hukmlarda, tushunchalarda aks ettirish jarayonidir. Tabiiyki, muhim jihat shundaki, teatr faoliyati bo'yicha ishda xulosa bor - nutq va matematikani rivojlantirish bo'yicha ushbu integratsiyalashgan dars musiqa va raqs bilan birga o'tadi. Bolalar liboslarda kiyinadilar, ertakda. Bolalar muhim vazifalarni oladilar, qarorning o'zi sinfda qabul qilinadi. Bularning barchasi musiqa bilan qo'llaniladi va bolalar o'zlarining aqliy va ijodiy qobiliyatlarini namoyish etadigan spektakl olinadi. Yosh guruhda u murakkab, katta va tayyorgarlik guruhida esa birlashtirilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xoliqulova, G.E. (2007). Sahna nutqi. Toshkent-2007[1]
2. Xoliqulova, G.E. People's poet of Uzbekistan mukhammad yusuf - singer of the native land and love. International conference[2]
3. Go'zal Erkinovna Xalikulova. Sahna nutqi va jonli til. Muloqot, Toshkent-2022[3]
4. Sayfullaev B, J.Mamatqosimov. Aktyorlik mahorati. Toshkent Fan va texnologiya, 2012[4]
5. Yuldashev.T.I., Ikromov H.I., Muxtarov I.A, M.S.Muxtorova. Teatr va yosh avlod. Toshkent 2012[5]minikar.ru
6. www.yuz.uz[6]